

**ESORTAȚIUNE ARCHIPĂSTORALĂ CĂTRE
TINERETUL ACADEMIC-CLERICAL A
MITROPOLITULUI SILVESTRU MORARIU
ANDRIEVICI – UN TEXT INEDIT**

IOAN-PAUL VALENCIUC

Keywords: Silvestru Morariu-Andrievici, theological speech, relationship with students, The Faculty of Orthodox Theology of Cernăuți.

**Archiepiscopal discourse to the young academic-clergy delivered by the
Metropolitan Silvestru Morariu Andrievici – a unique text**

(Abstract)*

In this study it is presented one of the many speeches by the Silvestru Morariu-Andrievici, the Bucovina's and Dalmatia's Metropolitan, adressed to the young students of Faculty of Orthodox Theology from Cernăuți at the end of scholar year 1885–1886. The Metropolitan spoke about the problem who become a plague of the XIXth century society: mercantillism, socialism, intolerance and distruction of traditional value. He tried to make the future priests prepared for this problems and he succeeded. This speech developed another aspect of his high activity: the relationship with the young people and his actions for defense the Romanian and Orthodox character of Bucovina.

Între documentele păstrate în Arhiva Statului a Regiunii Cernăuți, am avut bucuria de a descoperi mai multe texte inedite aparținând mitropolitului Silvestru Morariu Andrievici, printre ele aflându-se și *Esortațiunea arhipăstorală către tineretul academic-clerical din Seminariul archidieceșan*, rostită la 20 iulie/1 august 1886. Documentul face parte din Fondul 320, inv. 3, dosar 1391, având legătură și cu alte documente din același fond, dosarul 1392.

* Traducere: Ioan-Paul Valenciu.

Fiind sesizat, prin diverse moduri, asupra existenței unor situații nu tocmai normale într-un institut clerical, mitropolitul Silvestru, înainte de plecarea în vacanță a studenților teologi, a ținut să se adreseze acestora, dând îndrumări și sfaturi, pe care a găsit necesar să le împărtășească, în chip confidențial. Astfel, adresându-se prin scrisoare confidențială protopopilor districtuali, dă îndrumări asupra modului în care să fie făcut cunoscut conținutul epistolelor sale:

„Timpul în care trăim este mai serios, decum se pare a fi și frământările pe terenurile vieții publice și private, devenind din zi în zi tot mai pasionate, ating tot mai sâmtătoriu interesele bisericii și trag în vârtejul lor și Clerul Eparchiei noastre. Nouă, carele, după cum suntem chemați, privighiem cu neadormire asupra Sionului Ortodoxiei/pravoslaviei în pământul Bucovinei, nu ne rămân ascunse și necunoscute cele ce se țin în dauna bisericii și a clerului, pentru aceea după a Noastră nedispensabilă detorință de archipăstoriu de a întâmpina veri c-are dauna și scăderea a intereselor noastre bisericești pre lângă alte măsuri și pașuri, am aflat de trebuință la 20 iulie 1886, după liturghisire sobornicească, în prezența întregului Cler din Capitală a face cătră tineretul clerical academic alăturata Exortățione archipăstorală.

Din asemenea punct de vedere am aflat de recerință a Me adresa și cătră toți compatrioții Noștri din păstoria de suflete cu Cerculariul Archipăstoral, ce urmează alături.

Ansele mai de aproape acestor două manifestațiuni archipăstorale, cari stau în oare-care înbinare, precum și scopul, la carele tindem, derază chiar din cuprinsul acestor două epistoli.

De și obieptele, atinse și desfășurate în acestea două scrisori sunt cunoscute în cercurile publicului, totuși am aflat de bine ale comunica pe cale mai mult confidențială, decât oficială, și așa trimițindu-se venerabilei Protopresviterii, lăsăm în chipsuința Sa, de a alege unul din acestea două moduri, adică, au a conchiemă păstorii de suflete la o conferință păstorală ad hoc, în carea să se citească amendouă acte, au a le trimite cu o curendă păstorilor sub curentă și sigilată; asta înse dorim și pretindem, ca fiă carele păstoriu de suflete să devia la cunoscința cuprinsului corespunzetoarie spre delăturarea acelor scăderi și întărirea acelu spiret clerical, carele este neapărat pentru sporirea disciplinei și activetății salutarie în cleru”¹.

Referitor la epistola pastorală adresată clerului, despre care se face vorbire în acest ordin arhiepiscopal, împreună cu această *Esotarțione*, ne vom ocupa cu altă ocazie.

Alte două note referitoare la aceste epistole au fost trimise Consistoriului Arhiepiscopal² și „Venerabilului Colegiu de profesori al Facultății teologice”³.

¹ Arhivele Statului, Regiunea Cernăuți (în continuare se va cita A.S.R.C.), Fond 320, inv. 3, dosar 1392, p. 78–79.

² *Ibidem*, p. 71.

³ *Ibidem*, p. 72.

Documentul pe care îl prezentăm se păstrează în ciorna mitropolitană, dar și în forma pregătită pentru expediție, numărând 26 de pagini.

Fost profesor la Seminarul clerical de pe lângă Institutul Teologic din Cernăuți, mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici, de la a cărei naștere (14 noiembrie 1818) s-au împlinit de curând 202 ani, cunoștea îndeaproape problemele cu care se confruntau studenții și nu arareori era prezent în mijlocul lor. Cercetând actele Consistoriului arhiepiscopal al Bucovinei, iese în evidență faptul că, spre deosebire de perioada anterioară, cea a mitropoliților Teofil Bendella (21 aprilie/3 mai 1874 – 21 iulie/2 august 1875) și Teoctist Blajevici (15/27 mai 1877 – 27 iunie/9 iulie 1879), problemele ivite în rândul seminariștilor formau obiectul unor discuții nu tocmai plăcute pentru mitropolit.

După publicarea *Apologiei I* din 20 iunie/2 iulie 1885⁴, presa de limbă germană și ruteană din Bucovina, dar și din capitala imperiului, au început să publice tot mai des știri despre instituțiile patronate de Mitropolia Bucovinei și Dalmației. Aluziv, se făcea referire și la episodul procesului „Arboroasei”, pe când Silvestru Morariu Andrievici era arhimandrit de scaun, iar societatea „Arboroasa” își avea sediul în reședința mitropolitană și protejată discret de către acesta⁵. De altfel, „arestarea arborosenilor produse stupoare la români ca și la ceilalți – din motive opuse. Între presa germană din Bucovina și cea românească din Iași se iviră aspre polemici. Ziarul german «Bukowina», la început uluit, nu știa ce să creadă: dacă a fost crimă la arboroseni sau numai naționalism exuberant, învinuind consistoriul de lipsă de supraveghere asupra studenților de la teologie, care și-ar fi exprimat, public, simpatiile lor pentru un *Hospodar român într-un mod foarte puțin măgulitor pentru patria austriacă*. Trimiterea telegramei, al cărei text ziarele austriace evitau să-l publice, stârni din nou asalturi ale rutenilor împotriva românilor. Ținta atacurilor fu Consistoriul și îndeosebi arhimandritul Silvestru Morariu, considerat ca unul din principalii instigatori. Se atacă cu vigoare consistoriul, suspectat de *iloialitate*; i se aruncă în față învinuirea – sfidându-se în mod grobian realitatea – că ar fi compus în majoritate din *reneați ruteni* (veșnicul cântec al pretorienilor guvernelor austriace!); și se plâneau rutenii cu ajutorul presei germane, de tendințele de românizare forțată ale Consistoriului, care ar dori să arate că Bucovina este Rumanisches Land”⁶.

Faptul că, după achitarea arborosenilor, Consistoriul, luând în discuție situația, nu a socotit „în urma unei ieremiade stilisate de unchiul Silvestru”, după

⁴ Apologia a fost provocată de creșterea în intensitate a acțiunilor prozelitiste ale Bisericii romano și greco-catolice, fapt ce încălca flagrant Legea din 21 decembrie 1867 și cea din 25 mai 1868, care garantau egalitatea cultelor și stabileau relațiile interconfesionale din cadrul Imperiului.

⁵ Romulus Cândea, *Arborosenii. Trădători austriaci și naționaliști români*, Cernăuți, 1937, p.22–23.

⁶ *Ibidem*, p. 29.

cum mărturisește Constantin Morariu⁷, să-i pedepsească sever, trei putând să-și continue studiile, iar Zaharie Voronca exmatriculat un an, a atras severe critici din partea potrivnicilor.

Anul 1886 se dovedește a fi un an greu pentru Mitropolitul Silvestru. Consilieri consistoriali nu tocmai loiali mitropolitului, precum și atacurile rutenilor tot mai organizate și fățiș sprijinite de autoritățile de stat locale, au determinat o mai mare implicare a mitropolitului în viața Seminarului clerical, deoarece au început să circule în rândul opiniei publice anumite zvonuri care, dacă s-ar fi confirmat, ar fi dat posibilitate autorităților să închidă seminarul clerical. Astfel, la sfârșitul anului universitar, mitropolitul Silvestru a considerat necesar să se adreseze direct seminariștilor.

Respectul deosebit pe care îl purta studenților reiese și din modul de adresare al mitropolitului. Era informat despre temerea seminariștilor că situația lor se va schimba în rău în următorul an universitar, lucru pentru care ține să precizeze de la început că „Vă asiguram iubiților noștri Fii, că și cuvintele, cu carii astăzi la încheierea anului scolastic și mai înainte, de a Vă depărta din institutul acesta pe la vetrele părintesci, ne adresăm către Voi, purced din acelea două îndemnuri binecuvântate, adecă din amoare și bunăvoință către fiecarele dintre voi și din îngrijire pentru bună stare a sântei noastre Maice Biserice. Pentru aceea nu Vă așteptați a auzi din parte-ne reprobări și muștrări, ci numai cât îndegetări și sfaturi voitoare de bine”⁸.

Mitropolitul era bine informat asupra schimbărilor ce cuprindeau întreaga Europă, generând numeroase tensiuni sociale, politice și economice. Astfel, în Austria era adoptată legislația socială privitoare la scurtarea zile de muncă (11 ore în fabrici, 10 ore în mine), repaosul duminical și constituirea asigurărilor sociale; adoptarea legilor privind obligativitatea, laicizarea și gratuitatea învățământului elementar, adoptarea, în iunie 1884, a existenței legale a sindicatelor muncitorești prin legea Waldeck-Rousseau⁹ în Franța; constituirea „Societății fabienilor”, la 4 ianuarie 1884¹⁰, cu scopul declarat de propagare a teoriei transformării treptate a societății capitaliste în societate socialistă pe calea reformelor mărunte și transformarea Federației democratice în Federație social-democrată în Anglia;

⁷ Constantin Morariu, *Cursul vieții mele. Memorii*, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998, p. 36.

⁸ A.S.R.C., Fond 320, inv. 3, dosar 1391, p. 103.

⁹ Asupra importanței acestei legi a se vedea Gerald Friedman, *Capitalism, republicanism, Socialism and the State: France 1871–1914*, în „Social Science History”, vol. 14, nr. 2, Summer, 1990, p. 151–174.

¹⁰ Societatea a fost înființată la Londra de către Frank Podmore, Edward Carpenter, John Davidson, Havleck Elis, Edward R. Pease, cărora li s-au adăugat curând numeroși alți membri, astfel că la 1900 societatea era formată din peste 150 de membri și se răspândise și în afara granițelor Marii Britanii. Vezi Edward R. Pease, *The History of the Fabian Society: the origins of English socialism*, Ed. a II-a, Florida, Red and Blach Publishers, 2006.

crearea Partidului revoluționar-socialist din Romagna, transformat în 1884 în Partidul Revoluționar-Socialist Italian și formarea Partidului Muncitoresc Independent Italian în Italia; apariția, în august 1879, din organizația norodnică „Zemlea i volea”, a organizațiilor radicale „Ciornîi peredel” și „Narodnaia Volea”, atentatele acestora din 1/13 martie 1881 împotriva țarului Alexandru al II-lea, dar și apariția la Geneva a declarației program de renunțare la narodnicism și constituirea unui partid al clasei muncitoare din Rusia; apariția grupului marxist „Eliberarea muncii”, condus de Georgi Valentinovich Plehanov (1857–1918)¹¹, autorul primei lucrări marxiste în limba rusă, *Socialismul și lupta politică* (1883); înființarea la Petersburg a organizației marxiste Partidul Social-Democraților Ruși, numită și „grupul Blagoev”, după numele organizatorului, studentul bulgar Dmitri Blagoev¹², precum și crearea, în toamna lui 1885, a organizației marxiste „Asociația muncitorilor din Petersburg”, unele din acestea având oarecare influență și în cercurile muncitorești cernăuțene. Având în vedere toate acestea, mitropolitul face afirmația: „Signatura caracteristică a timpului, în carele trăim, este febre, luptă și transformăriune continuă pe terenurile principale ale vieții sociale, politice și însăși a celei religioase. Mai cu seamă Europa, acest continent al globului nostru, carele se laudă cu progrese surprinzătoare de civilizațiune, a devenit un teatru mare, unde se perindă feliuri de scene mai mult tragice decât înbucurătoare, pentru că elementele de viață cari în starea de *căldură* normală se desvoaltă normal după legile progresului natural și prin urmare sunt binefăcătoare pentru omenime clocotescu asemenea materiilor metalice în căldările vulcanice; și deoarece astfelu de febre clocotitoare a elementelor de viață și luptele pentru viață și esistență sunt cumplite și nimicitoare, pentru aceea și transformăriunile, neputând fi naturale, adevărate după cursul natural al lucrurilor, devin cumplite, dureroase și dănoase pentru păturile societăților omenești”¹³.

Îngrijorările mitropolitului sunt împărtășite studenților care, informați parțial și incomplet asupra schimburilor de idei existente în cercurile intelectualității cernăuțene, erau dispuși să accepte anume păreri, aparent adevărate și utile. Mitropolitul ține să precizeze pericolul degradării umane prin acceptarea indiferentismului religios sau a ateismului: „Pe terenul religionariu: curentul indiferentismului religios, acompaniat de emanciparea de legile moralității evanghelice; curentul ostiletății contra organismului bisericelor creștine, fără

¹¹ Deși este considerat părintele mișcării socialiste ruse, a intrat în conflict cu I. V. Lenin și cu Partidul Bolșevic, murind la scurtă vreme după revenirea sa în Rusia în 1917. Activitatea lui Plehanov și impactul operelor sale asupra mișcării socialiste a fost analizată de Samuel H. Baron în vol. *Plehanov, The Father of Russian marxism*, Stanford, Stanford University Press, 1963 și *Plehanov in Russian History and Soviet Historiography*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1995.

¹² A. Thomas Lane, *Biographical dictionary of European labor leaders*, vol I, A–L, Greenwood Press, 1995, p. 98–99.

¹³ A.S.R.C., Fond 320, inv. 3, dosar 1391, p. 104.

deosebire de instituțiile lor speciale, acompaniat de porniri agresive contra cultului liturgic în de obște, curentul aconfesional, purces și alimentat de spiritul de negațiune al adevărilor și doctrinelor dogmatice ale creștinismului, acompaniat de sistemele materialismului, ale cărui teorii culminează nu numai cât în animalizarea totală a omului prin denegarea ființei spirituale și nemuritoare a sufletului său, ci și în ateism explicit prin denegarea existenței lui Dumnezeu, ființei spirituale eterne și supreme, carea, după cum a creat, așa și susține și direge tot universul după a sa atotputință, înțelepciune și bunătate nemărginită”¹⁴.

În continuare, mitropolitul Silvestru are în vedere faptul că studenții teologi găzduți în seminarul clerical își vor îndeplini misiunea „în lume” în comunități creștin-ortodoxe unde, din păcate, se manifestă diferite curente politice și sociale, menționând radicalismul social și absolutismul național. Prin radicalismul social, mitropolitul înțelege acele manifestări care „tind a descompune și distruge feliuritele organisme ale vieții sociale, bunăoară al autonomiei personale prin suprimarea dreptului de proprietate individuală și al libertății, de a dispune de sine și de câștigul mânelor sale, a organismului familiaru prin abolirea dreptului de succesiune și de creditate etc.”¹⁵ în timp ce „absolutismul național, caracterizat prin intoleranță contra tuturor speciilor de altă rasă și cultură, tinde, sub firma de civilizațiune a nimici, sau, după espresiunea modernă, a asimila tot ce i se pare a fi eterogen și, ca un moloch nesățios, a absorbi și a mistui individualitățile genetice, cari viau și se desvoltau liniștite în feliul lor, după cum au apărut pe arena de viață a popoarelor și sa sacțiunat de istoria existența lor secularia”.

Pronunțându-se net împotriva participării la viața politică militantă a studenților teologi, atrage atenția asupra faptului că „mai adesea și mai cu vehemență decât pe cele două terenuri anterioare se perândă curenți sbucnitori pe terenul politic. Numirea generică a curenților de natură politică este revoluțiunea, eară formele, în cari apar, sunt varie. Cuiburile unde se clocesc planurile revoluționare, sunt ascunse și cărările ce le urmăresc sunt secrete. Parolele revoluționare sunt libertatea, umanitatea și binele de obște, însă merindele, cu care pornesc în demarșele sale, sunt minciuna, clivetirea, veninul, dinamita, focul și feliuri de arme mortifere; pentru aceea și urmele lor sunt dărâmături de clădiri politice seculare, surpătore de instituțiuni comunale, desastre de foruri pentru scutul averii, al onoarei și al vieții cetățenilor, și devastări de individualități istorice de pe mapele geografiei politice”.

Sărbătorindu-se împlinirea a 100 de ani de la adoptarea *Planului regulativ* din 29 aprilie 1786, mitropolitul Silvestru nu uită să amintească studenților faptul că „Bucovina, acest unghiu de pământ, înzestrat de mâna Creatorului cu toate bunurile și îndemânările naturale de viețuire devenit încă și claric prin

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, p. 104–105.

monumintele trecutului său istoric; populațiunea autohtonă bucovineană miezoasă din fire și nemolipsită de boalele viețuirii anormale, precum și dotată cu facultăți eminente spirituale și cu noblețată rară de inimă și de simțăminte pentru viața socială; însăși biserica noastră ortodocșă de aici, organizată, după cum s-a manifestat la serbarea secularia din acest an, pe fundamente solide și provezută cu proprietăți și posesiuni de valoare mare: prin toate acestea, devenind țerișoara noastră interesantă, asemenea unei mirese frumoase, virtuoză și cu avere de zestre, e esplicabilă, dacă de mai înainte mulți ochi de pețitori confesionali, sociali și înseși politici sunt îndreptați încoace”. Discret, fără să numească, mitropolitul Silvestru pune în fața studenților o realitate cunoscută de ei, dar mai greu de afișat în mediul studentesc, atent supravegheat de autorități: „Cum că printre pețitori de culoare espresă, cari-și dau aerul de oarecare cavalerism, sunt și de aceea, cari, asemenea cârțițelor, scormonesc și subminează păturile arenei sociale, religiozitate și politice din țeara noastră semnaleasă unele mosinoaie de asta natură și fără de aceasta se poate conchide și după răcorile atmosferei streine ce începe a se lăți”¹⁶.

Amintind îndatoririle sale de episcop și etnarh, mitropolitul atrage atenția asupra unor întâmplări care doreau să-l încredințeze că în rândul studenților și a clerului se manifestă anume curente potrivnice rânduilelor de stat și bisericesti, subliniind: „Avem înse și câteva mominte concrete, prin cari suntem avisați, de a continua mai concret cu privilegiul de astăzi și espunerea obiectelor, pre cari până aici le atinserem în genere înainte de doi ani, de la Autoritatea supremă a bisericeii ortodocșe din regatul vecin, după cum suntem informați din foile periodice, propagandele materialiste și cele nihiliste de culoare confesiunală, socială și politică se pare a fi întins rețelele preste toată țeara, a venit la Noi o persoană de starea secularia, onorată și de Maestatea Sa c. R. Apostolică a Austriei cu ordinul Francisco-Iosefin, care să ne atragă atențiunea, cumcă, după urmărirea de acolo, activitatea subversivă a propagandelor numite să se fi estins și preste Bucovina, și cumcă să se facă încercări, de a corrumpe și clerul și a seduce însuși tineretul clerical din institutul seminarial. Auzind acestea și mulțumind pentru bună voință, i-am respins persuaniei respective, cumcă asemenea încercări, facându-se aici, vor fi înzădar, de oare ce clerul nostru nu are motive, de a pleca urechea la astfelu de teorii destructive și, după maturitatea și înțelepciunea sa, nu se va da prins în mrejele acestor pescari”.

Un capitol separat al cuvântului arhieresc a fost influența nocivă pentru locuitorii Bucovinei a agenților politici stabiliți aici din Galiția, relatând câteva convorbiri particulare cu unii fruntași ai societății civile bucovinene, menționând faptul că s-au dovedit a fi adepți ai „curentului așa numit ucraino-podolian, carele, tinzând mai demult la restaurarea seau formarea unui stat malorosian seau Ucraino-podolian și punându-se în timpul mai nou în relațiuni cu propagandele confesiunale

¹⁶ *Ibidem*, p. 107.

și cu elementele nihiliste, nu numai că se subminează Ucraina, Podolia și Galicia, ci trăgându-se în planul de operațiune și Bucovina, s-a isbutit de a-și câștiga și aice agenți pasiunați și unele însuși în clerul și tineretul nostru clerical și seculariu”¹⁷. Atrăgând atenția asupra faptului că „lumea se interesează de starea lucrurilor la noi, din carea, partea cea bine voitoare ne va fi compătîmind, eare cea contrarie se va fi bucurând, ca propagandelor de teorii destructive le-ar fi succes, de a se furișa pentru noi și a semăna neghină însă-și în holda bisericii noastre ortodocse. Bine ar fi, dacă s-ar arăta, că acea bucurie este deșeartă, eare acea compătîmire să dispară și lumea cea voitoare de bine să se bucure. Pare-ni-se, că comunicările, ce Ni se făcură din părțile amintite, nu ar fi cu totul fără de temei, cumcă așa dară ar fi un optimism amăgitoriu, dacă ne-am legăna în iluziunea adormitoare, că ceea ce teoriilor rătăcite și condamnabile le succede spre dauna popoarelor prin alte țeri, în Bucovina nu este cu puțină”¹⁸.

Nu poate trece mai departe fără să amintească că însăși componența etnică a Bucovinei s-a schimbat, pe tăcute, fără să se producă convulsii sociale sesizabile: „Punându-se în paralelă unele fapte mai remarcabile din trecut cu fapte de aceea și natură din present, se vor arăta diferențe, care sunt însușite, de a cuprinde cu mâhnire pre fie care bărbat recugetătoriu și îngrijit pentru viitorul neamului nostru creștin și al bisericii noastre ortodocse.

Mai înainte populațiunea baștină dintre marginele Bucovinei se considera de o singură individualitate. genetică, socială și politică confesiunală. Fapta, că în partea de sus a țării, deveni precumpănitoare în conversațiune limba rusască, eare în partea de jos rămase predominantă limba românească, nu slăbea neci decum unitatea individualității genetice a pământenilor bucovineni, alimentată și întărită prin conștiința despre unitatea religiunii ortodocse, precum și a datinelor populare și intereselor sociale. Pre lângă toată subordinea administrativă a Bucovinei sub instanța guvernială din Leov, poporul nostru considera pe populațiunea din Galicia, ca pre una streină, cu carea nu stă în afinitate genetică și confesiunală. Astăzi însă Ceremușul și Nistrul se pare a nu mai fi ceea ce au fost din vechime, atare separate dintre locuitorii de dincoace și dincolo de acestea râuri, și pe urma doctrinelor scâlciate ale unor venetici, începe a se stinge între locuitorii din ținuturile noastre mărginașe conștiința despre diversitatea de proveniență genetică și însă-și despre diferența confesiunală”.

Unitatea de acțiune a preoțimii ortodoxe a avut de suferit prin părăsirea rânduielilor liturgice îndătinate și adoptarea unora aduse de rutenii galițieni, ceea ce a provocat oarecare confuzie în rândul credincioșilor la început, terminând cu un indiferentism păgubitor: „Mai înaintea preuțimea noastră, de la o margine a țării

¹⁷ *Ibidem*, p. 108.

¹⁸ *Ibidem*, p. 110.

până la alta, era într-o împlinire a datorințelor sale păstorale, condusă de aceeași cugetare și voință, fără de oare-cari tendințe separatistice. La servirea dumnezeiască prin biserice și însăși la adunări ocazionale și petreceri sociale prin case, nu pretindeau unii una eară alții alta, ci atât pe Ceremuș și pe Nistru, cât și pe Șirete și Suceavă, vorbeau, citeau și cântau, cari cum sciau și puteau mai bine, în una seau în altă limbă bisericească, însăși cântările populare, fără de osebite de originea și diresul lor special se cântau și se ascultau cu asemenea plăcere pretotindene în țeară. Astăzi însă acea afinetate de cugetări și de simțeminte, acea reciprocitate amicală în oficii și în conversațiune dispare și în locul lor începe a se înțelina disparitate de aspirațiuni, rivalitate pentru lucruri, cari în ochii preușimii ar fi să treacă ca unele de ordine inferioară, și însăși un felu de pasiune ridiculă și deamnă de compătimire, încât prin bisericile despre Nistru, făcându-se câte o ectenie în limba română, eară în cele de pe valea Sucevei în limba slavenească, vezi oțerindu-se fețele nu așa loiale ca cele clericale, eară la întâlniri și petreceri, ca să nu respundă unul în limba, cu carea altul l-a întâmpinat, ia refugiul la limba nemțească și așa punându-se amândoi, asemenea diplomaților, pe terenul internațional, vorbesc și se petrec în limbă străină. De aceea mai poate să ne prindă mirarea, dacă astfelu de preuși diplomați, venind în enorii cu două limbe de conversațiune, de abia gângăvesc în una seau în alta seau în amândouă?”.

Trecând la analiza situației din Institutul clerical, Mitropolitul Silvestru ține să sublinieze faptul că „aceste institut, carele nu este un alumnat simplu, ci, alături de facultatea teologică, un institut de cultivare specială pentru starea preușească. Se înțelege de sine, că într-o înțelesul cuvintelor scripturei, unde grăiește Domnul către învățăcei săi, zicând «Voi nu sunteți din lumea aceasta, ci Eu v-am ales pre voi din lume și v-am trimis, ca să aduceți roduri», într-o înțelesul acestor cuvinte memorabile, cei ce aspiră la starea clericală, mai înainte de a intra în institutul acesta, se cuvine a se lăsa de cele ale lumii, adecă de modul de cugetare și de viețuire după lume, pentru că, ținându-se de acelea și voind a le practica, nu se vor putea număra la cei «aleși din lume», eară institutul acesta, dirigându-se după prescripțiuni seculare, cari ar corespunde unor institute, menite pentru scopuri seculare civile seau militare, ar înceta a fi un institut clerical. Cu atât mai mult s-ar depărta institutul acesta de mențiune sa, dacă ar deveni o plantagie de prăsire, o vatră de ațățături și o arenă de lupte naționale; cu atât mai curând ar degenera și, degenerând, ar pierde îndreptățirea de existență, dacă însuși curentul de doctrine false și de tendințe destructive ar afla aice intrare și oare carea apreciere. Eară cine s-ar îndoi despre stricteța disciplinei prin internatele de veri carea misiune publică, meargă să vadă întocmirea și ordinea interioară pe la institutele [...] clericale și cele seculare din capitala monarhiei, unde se va încredința pe deplin, cu ce rigoare se pretind de la elevi cele ce sunt necesarii în scopul preparării lor pentru starea respectivă”.

Mitropolitul atrăgea atenția că „Seminariul, carele dela înființarea sa în anul 1827 a devenit renumit, ca și facultatea teologică, este un institut, la care biserica ortodoxă de pretotindene privesce cu bucurie și încredere, ceea ce se vede din trimiterea oficială și venirea spontană de clerici de preste otară, de a-și face aice studiile și a se prepara pentru catedre teologice și pentru graduri erarchice superioare. Oare nu este așa dară frivolitate, a întuneca vaza și renumele acestui institut prin denunțări de lucruri iscodite seau cel puțin esagerate și deformat?”.

De asemenea a subliniat faptul că „Institutul seminarial a fost și este obieptul principal al îngrijirii Noastre archipăstorale, eară tineretul clerical a fost și este subieptul amoarei noastre părintesci. Bunăvoința Noastră la primirea în institut și la conferirea neîntârziată chirotesiei și chirotoniei, adese ori mai presus de votul senatului consistorial, provederea alumnilor cu îndemânările posibile și recreațiunile cuviincioase, și însuși actele de agraciare în cazuri de tratări disciplinare, acestea și mai multe alte dispozițiuni vor sta pururea întru mărturia despre îngrijirea și onoarea noastră pentru tot tineretul clerical fără deosebire de proveniență genetică și de culoare națională”. Mitropolitul se întreba: „Însă oare semne de recunoștință se pot numi acele, când se trage și numele Nostru în certe și frământări interioare și se publică prin foi, ba că am sprijini pre prepositul institutului întru tirania sa, ba că am proteja pe alumni Români și am desconsidera pre Ruteni? Ceea ce o spuserăm de repețite ori și o dovedirăm cu fapta, o spunem și de astă dată și o vom dovedi și în viitoriu, că chiemarea Noastră nu este, de a fi Român sau Rus, ci de a fi, precum suntem Archipăstoriu al bisericei ortodoxe, carea, urmând cuvintelor apostolice, nu face deosebire de limbă și de proveniență genetică, ci fiind tuturor toate, caută pre toți ai împreuna și ai mântui întru Christos. Drept acea stă în ochii Noștri și preuții Eparchiei nu trec neci de Români neci de Ruși, ci numai cât de preuți dreptmăritori canonici, eară de Ni s-ar presenta demonstrativ unii în calitatea de Români, alții în calitatea de Ruși, am fi siliți a le aduce aminte, că ei desconsideră chiemarea lor preuțiască, subordinând-o unor considerațiuni secundare; insistând însă ei și după asta lămurire pe declarațiunea lor de mai înainte, am trebui să le spunem fără de rezervă, că ei nu sunt cualificați pentru diecesa Bucovinei”. [...] Cu atât mai străvagante și mai bizare sunt visurile de creațiuni nouă de stat, fie acelea «ucraino-podoliane», numite și «Rutenia mare» seau și cele «dacoromaniste», și dacă, precum apare și se simte, curentul totuși trage din una sau din alta parte, credem cu tărie, că cu sistemele materialiste, cu agitațiunile nihiliste și doctrinele ateiste nu se va isbuti nemică, pentrucă, după cum scrie Dumnezeu, în a căruia mână razimă soarta popoarelor și puterea statelor, de nu va zidi casa bunățăților cei ce o urzesc, în zădar se ostenesc”.

Încheind, Mitropolitul Silvestru subliniază, încă o dată, scopul vorbirii sale: „Discutând așa dară toate acestea lucruri, făcurăm aceasta, nu spre a Vă muștra, de și scris este «Dă pricină înțeleptului și mai înțelept va fi», și neci spre a Vă certa, de și se zice «că părintele ceartă pre fiul, pre care-l iubește». Scopul nostru a fost și

este de a îndegeta fortunele, ale căror precursori sunt curenții prezenți de natură confesiunală, socială și politică; de a semnala pericolele, cari Vă înconjură nu numai cât pre voi, ci și pre păstorii actuali și stâna noastră ortodocsă; de a indica daunele, ce pot urma mai târziu seau și timpuriu pentru biserică și țeară, dacă unii s-ar da seduși la aiurări destructive, eară cei ce sunt puși să privigheze, dormitând, ar deveni prinși în cursele, ce stau întinse, spre a ne prinde pre toți în vasele pierzării religioare, sociale și politice”¹⁹.

Respectând autonomia universitară, mitropolitul Silvestru se va adresa, în 23 februarie/7 martie 1887, „Venerabilului Colegiu de Profesori al Facultății teologice”, cu o notă, subliniind că, „deși presupunem, că Membrii Venerabilului Colegiu de Profesori, carii, ca Titulari ai catedrelor sistemisate la Facultatea teologică se ocupă mai cu seamă cu cercetări și prelegeri sciințiale pe terenul disciplinelor teologice, vor fi trăgînd în considerare posibilă și recerînțele păstoriei de suflete cu privire la starea și referințele faptice ale Eparchiei, prin urmare vor fi dând auzitorilor academici și în direpțiunea aceasta îndegetări și povățuiri corespunzătoare, totuși credem a nu fi de prisos, comunicarea mai sus amintitelor doue acte aarchipăstorale, din cari Venerabilul Colegiu înformându-se despre starea concretă a lucrurilor în Eparchiei va putea esercia cu mai mult succes înfluința și cooperarea Sa în scopul cultivării de preuți și păstori de suflete buni și corespunzetori recerînțelor faptice ale Eparchiei”²⁰.

Esortațiunea arhipăstorală prezentată dezvăluie încă un aspect din activitatea marelui mitropolit, puțin cunoscută: relația sa cu tineretul studios, despre care știm că a fost continuă, apropiată, așa cum se cuvine să aibă un episcop ortodox. Nădăjduim că vom avea în continuare posibilitatea de a explora fondurile arhivistice cernăuțene, spre a putea prezenta și alte aspecte din viața și activitatea mitropolitului Silvestru, neabordate în ultimele studii și monografii apărute.

¹⁹ *Ibidem*, p. 115.

²⁰ A.S.R.C., Fond 320, inv. 3, dosar 1392, p. 72.